

**MAQOLA MAVZUSI: JAXONNING RIVOJLANGAN
MAMLAKATLARIDA TARBIYAVIY JARAYONLARNING ETNIK
XUSUSIYATLARI**

University of Management and future technologies

U. M. F. T. S 313-22 PPO' guruh 4- kurs talabasi

ZUNUNOVA NOZIMAXON AXMADJON QIZI

Annotatsiya

Rivojlangan mamlakatlarda (AQSh, Yevropa Ittifoqi davlatlari, Yaponiya, Janubiy Koreya, Finlyandiya va boshqalar) tarbiyaviy jarayonlar etnik-madaniy xilma-xillik, migratsiya va globalizatsiya ta'sirida shakllanmoqda. Ushbu maqolada tarbiya jarayonlarining etnik xususiyatlari qiyosiy pedagogika nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor madaniy relativizm, interkultural kompetensiya, individualizm va kollektivizm o'rtasidagi farqlar, shuningdek, konfutsian madaniy merosga asoslangan Osiyo tizimlari va G'arbiy individualistik yondashuvlarga qaratilgan. Tadqiqot natijalari PISA, TALIS va OECD ma'lumotlariga asoslanadi.

Kirish

Zamonaviy rivojlangan mamlakatlarda tarbiyaviy jarayonlar etnik va madaniy xilma-xillik sharoitida kechmoqda. Migratsiya oqimlari sababli sinflarda turli etnik guruhlar vakillari birga ta'lim olmoqda, bu esa tarbiya jarayonlarining etnik xususiyatlarini yanada murakkablashtirmoqda. Etnik xususiyatlar deganda, muayyan etnik guruhning madaniy qadriyatlar tizimi (individualizm – kollektivizm, ierarxiya – egalitarizm, o'qituvchi markazli yoki o'quvchi markazli yondashuv) tarbiyaviy amaliyotga ta'sir etishi tushuniladi. Hofstede madaniy o'lchovlari bo'yicha, G'arbiy mamlakatlarda individualizm ustunlik qilsa, Sharqiy Osiyo mamlakatlarida kollektivizm va konfutsian qadriyatlar (hurmat, intizom, oilaviy

mas'uliyat) tarbiyani belgilaydi. Ushbu farqlar tarbiyaviy jarayonlarning samaradorligi va ijtimoiy integratsiyaga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Asosiy qism

1. G'arbiy mamlakatlarda (AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Finlyandiya) etnik xususiyatlar

AQSh va ko'plab Yevropa davlatlarida tarbiyaviy jarayonlar madaniy plyuralizm va interkultural ta'limga asoslangan. Bu yerda multikulturalizm siyosati hukmron bo'lib, o'quvchilarning etnik identifikatsiyasini saqlash va hurmat qilishga e'tibor beriladi. Masalan, AQShda ethnic studies dasturlari o'quvchilarning o'z etnik merosini o'rganishini ta'minlaydi,

bu esa o'z-o'zini hurmat qilish (self-efficacy) va akademik muvaffaqiyatni oshiradi. OECD ma'lumotlariga ko'ra, madaniy xilma-xillik yuqori bo'lgan maktablarda o'qituvchilar interkultural kompetensiyaga ega bo'lishi talab etiladi (TALIS 2018 natijalari).

Finlyandiya esa tarbiya jarayoni egalitar va inklyuziv xususiyatga ega: etnik farqlarga qaramay, barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratiladi. Bu yerda individual rivojlanish va o'quvchi markazli yondashuv (student-centered approach) ustunlik qiladi, ammo immigrant bolalar uchun qo'shimcha til va madaniy adaptatsiya dasturlari mavjud. Germaniyada esa stratifikatsiya (ta'lim tizimining qatlamlanishi) etnik guruhlar o'rtasidagi tengsizlikni kuchaytirishi mumkin, chunki immigrant bolalar ko'pincha past darajali maktablarga yo'naltiriladi.

2. Sharqiy Osiyo mamlakatlarida (Yaponiya, Janubiy Koreya, Singapur) etnik xususiyatlar

Bu mamlakatlarda tarbiya jarayonlari konfutsian madaniy merosga asoslangan bo'lib, quyidagi etnik xususiyatlarni namoyon etadi:

O'qituvchiga hurmat va ierarxiya (teacher-centered pedagogy);

Kollektiv mas'uliyat va guruh intizomi;

Qattiq mehnat va yutuqqa yo'naltirilganlik (effort-based achievement);

Oilaviy va jamiyat oldidagi mas'uliyat tuyg'usi.

Yaponiyada tarbiya moral education (dōtoku) orqali amalga oshiriladi, unda guruh uyg'unligi va jamiyat manfaati individual manfaatdan ustun qo'yiladi. Janubiy Koreyada esa immigrant optimism hodisasi kuzatiladi: immigrant oilalar farzandlarining yuqori ta'lim olishiga katta umid bog'laydi, ammo etnik farqlar tufayli ba'zi to'siqlar mavjud. Singapurda esa multikultural siyosat qo'llaniladi: xitoy, malay va tamil tillari rasmiy ravishda o'qitiladi, bu esa etnik uyg'unlikni ta'minlaydi.

3. Etnik xilma-xillik sharoitida tarbiyaviy jarayonlarning qiyosiy tahlili

OECD davlatlarida etnik xususiyatlar tarbiyaviy tengsizlikka olib kelishi mumkin. Masalan, stratifikatsiyalangan tizimlarda (Germaniya, Avstriya) etnik ozchiliklar o'rtasida yuqori tengsizlik kuzatiladi, standartlashtirilgan tizimlarda (Finlyandiya) esa gender va etnik tengsizlik pastroq. Sharqiy Osiyo mamlakatlarida madaniy homogenlik yuqori bo'lgani uchun etnik farqlar kamroq ta'sir qiladi, ammo globalizatsiya bilan immigrantlar soni oshgani sayin interkultural ta'lim zarurati ortmoqda.

Xulosa

Rivojlangan mamlakatlarda tarbiyaviy jarayonlarning etnik xususiyatlari madaniy kontekstga chambarchas bog'liq. G'arbiy davlatlarda interkulturalizm va individual rivojlanish, Sharqiy Osiyoda esa kollektiv qadriyatlar va intizom ustunlik qiladi. Ushbu farqlar ta'lim tizimlarining samaradorligini belgilaydi va global miqyosda madaniy xilma-xillikka moslashuvchan yondashuvni talab etadi.

Kelajakda etnik xususiyatlarni hisobga olgan holda tarbiyaviy jarayonlarni takomillashtirish ijtimoiy integratsiya va shaxsiy rivojlanish uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.OECD. (2019). How education systems respond to cultural diversity in schools: New measures in TALIS 2018.

2.Sleeter, C. E. (2011). The Academic and Social Value of Ethnic Studies. National Education Association.

3.Heisig, J. P., & Schaeffer, M. (2020). The Educational System and the Ethnic Skills Gap among the Working-Age Population. Science.

4.Greenfield, P. M. et al. (2003). Cultural pathways through universal development.

5.PISA 2018 va TALIS natijalari (OECD rasmiy hisobotlari).

6.Hofstede madaniy o'lchovlari bo'yicha tadqiqotlar (madaniy individualizm-kollektivizm).